

μεν τοὺς ἀνθρώπους ἀπλῶς οἷοι εἶσι, τοὺς καθιστῶμεν χειροτέρους· ἐὰν φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς ὥσπερ ἦσαν οἷοι ἔπρεπε νὰ ὦσι, τοὺς καθιστῶμεν κρείσσονας. — Ἡ πίστις τοῦ Σέλλεϋ ἦτο ὅτι ὑπάρχει παγκόσμιος Νοῦς, ὅτι ὁ ἀτομικὸς νοῦς ἀποτελεῖ μέρος τοῦ παγκοσμίου. Ὁ παγκόσμιος Νοῦς ἀντιλαμβάνεται τοῦ ὅλκου. Σύμπαντος καὶ ἐπειδὴ τὸ ὅλκον Σύμπαν εἶνε αἰώνιον, ἄρα καὶ ὁ ἀντιλαμβανόμενος αὐτοῦ Νοῦς εἶνε αἰώνιος. Ὁ ἀτομικὸς νοῦς καθίσταται ἀθάνατος, ἐφ' ὅσον κατορθοῖ νὰ μορφώσῃ καθολικὴν ἀντίληψιν τοῦ Σύμπαντος. Ἐφ' ὅσον ὁ κύκλος τῆς ἀντιλήψεως στενοῦται, ἄγει εἰς τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἀτομικοῦ νοῦ. Ἡ ἐπέκεινα τοῦ τάφου Ζωὴ εἶνε κληρονομία παντὸς δυναμένου νὰ σκέπτηται μὲ εὐρύτητα, καὶ ὅσῳ μείζων ἢ εὐρύτης, τόσῳ μακροτέρα ἢ Ζωή. Ἡ ἀπείρως εὐρεῖα διάνοια συνεπάγεται τὴν αἰώνιον Ζωὴν τῆς ἀτομικότητος. Ὡς παράγοντας τῆς διανοητικῆς εὐρύτητος ἐθεώρει τὴν καθολικὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν. Τὸ τελειοποιήσιμον τοῦ ἀνθρώπου (perfectibility of man) εἶνε ἰδίως ἡ ἀρχὴ μεθ' ἧς θὰ ταυτίζεται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Shelley—ἀρχὴ ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας.

Πλάτων Ε. Δρακούλης.

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΜΑΪΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

Α'

Ὅνομα, θέσις, ὄρια καὶ σχηματισμὸς τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου.

Συμαϊκὸς λέγεται ὁ κόλπος, ὅστις ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ γωνίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀνοίγεται πρὸς ἀνατολὰς ἀκριβῶς τῆς νήσου Σύμης, ἥτις οἰονεῖ φράσσει αὐτόν, καὶ ἀφ' ἧς ἐπωνομάσθη.

Παραπλεύρως δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ ἐκτείνεται ὁ Δωρικὸς κόλπος, πολλῷ μεγαλήτερος τοῦ Συμαϊκοῦ, πρὸς ὃν παρά τινων, πρὸ πάντων χαρτογράφων, συγχέεται, ὥστε ἄλλοτε μὲν ὁ Δωρικὸς λέγεται Συμαϊκός, ἄλλοτε δὲ παρίστανται ἀμφότεροι ὡς εἰς καὶ μόνος. Οὕτως ὁ μὲν σπουδαῖος Charles Fezler γράφει: «... προχωροῦντες ἀπαντῶμεν τὸν κόλπον τῆς Κω... ἐτι προσωτέρω εὐρίσκομεν τὸν κόλπον τῆς Σύμης». Ἐσχάτως δὲ ὁ A. Cuinet ἐν περιγραφῇ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐν ἣ πολλὰ καὶ διάφορα περιέχονται ἀνακρίβηται, ἀναφέρει γρά-

¹ Asie Mineure. Βιβλ. Α' κεφ. Ζ'.

φων περί Σύμης ὅτι: «κεῖται (ἡ Σύμη) ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, ὅστις σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Κνίδου (Κρύο (οὔτω) ἀκρωτήριο καὶ τοῦ ὄρους Φοίνικος (ἄλυπον ἀκρωτήριο) καὶ ὅστις ὀνομάζεται κόλπος τῆς Σύμης.¹ Ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς ὁμῶς ὑδρογραφικοῖς χάρταις καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἀντιγραφεῖσι γαλλικοῖς ὁρθῶς ἀποδίδεται ἑκατέρῳ τὸ εἰκεῖον ὄνομα καὶ κάλλιστα ἑκάτερος ἀπεικονίζεται². Ἡμαρτημένως οὐχ ἦττον ἐν αὐτοῖς ἀναγράφονται πολλὰ τῶν ὀνομάτων διαφόρων θέσεων.

Τὴν σήμερον οἱ κάτοικοι τῆς Σύμης καὶ τῶν πέριξ μερῶν ἀποκαλοῦσι τὸν μὲν Δωρικὸν κόλπον τῆς *Ρένας*, τὸν δὲ Συμαϊκὸν κόλπον τῶν *Σαράντων*, ἀπὸ τοῦ χωρίου, ὅπερ κεῖται εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ.

Σχηματίζουνσι δὲ τὸν Συμαϊκὸν κόλπον δύο προεκτάσεις τῆς ἀρχαίας *Περαίας*³ τῶν *Ροδίων* ἢ *Ροδίας Χερσονήσου*, διήκουσαι ἑκατέρα ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς· οὔτω δὲ ἡ εἴσοδος τοῦ κόλπου ἀνοίγεται πρὸς δυσμὰς.

Τῶν δὲ προεκτάσεων τούτων ἡ μεσημβρινὴ σχηματίζει ἄλλην χερσονήσον, ἧς ἡ πρὸς νότον καὶ ἀπέναντι τῆς Ρόδου ἀκτὴ ἀποτελεῖ μέρος τῆς παρ' ἀρχαίοις *τραχείας παραλίας τῶν Λωρύνων*.⁴ Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ταύτης κεῖνται τὰ ἀρχαῖα *Λώρυμα* (τὴν σήμερον *ἀπλοθήκα*) εἴτα τὸ ἀκρωτήριο *κυρὸς σῆμα* (τὴν σήμερον *ἀλωπὸς*), ἀφορῶν πρὸς τὴν Ρόδον· καταλήγει δὲ ἡ χερσονήσος εἰς ἀκρωτήριο ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Σύμης καλούμενον νῦν *Νώρια* ὡς καὶ ἡ περὶ αὐτὸ θέσις καὶ ὑποπτεύω μὴ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι παραφθορὰ τοῦ *Λώρυμα*. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου

¹ Ὅρα *Ἀμάλθειαν* Σμύρνης τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1891. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἀκρωτήριο τῆς Κνίδου, τὸ *Τριόπιον* τῶν ἀρχαίων, ὀνομάζει *κρύο* κακῶς μεταφράζων τὸ σημερινὸν αὐτοῦ ὄνομα: *κάβο κρύος* εἰς *Cap froid*. Τὸ δὲ ἀκρωτήριο *κυρὸς σῶμα* ἀφοῦ συνέχει μετὰ τὸ ὄρος Φοίνικα, ἐπονομάζει *ἄλυπον*, ἀντὶ *ἀλωπὸς*, ὡς λέγεται σήμερον. Εἰς τοιαῦτα καὶ χεῖρονα λάθη περιπίπτουσιν οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταὶ ἐξ ἐπιπολαιότητος καὶ ἀγνοίας τῆς δημώδους γλώσσης ἡμῶν.

² Ὑπ' ὄψει μου ἔχω νεωτάτην ἔκδοσιν τοῦ ἀγγλικοῦ ὑδρογραφικοῦ χάρτου τῆς Σύμης καὶ τῶν κόλπων Δωρίδος Κῶ ἐκ Σύμης κατὰ τὰ σχέδια τοῦ *Capitain Th. Graves* τῷ 1839 καὶ γαλλικὸν τῶν νήσων Ρόδου μέχρι *Ἀστυπалаίας* καὶ τῶν αὐτῶν κόλπων καὶ τοῦ *Μαρμαῤῥᾶ*, *d'après les travaux du Capitain Th. Graves*, ἐπιδιορθωθέντα τῷ 1859, 1865—1866.

³ Ἐκ τούτου *Πέρα* (τὰ) καλοῦσιν οἱ Συμαῖοι τὰ παράλια τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου.

⁴ Στράβ. ΙΔ' 2, 4. Ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ταύτης ὀνομασίας ἐπεκλήθη *Τραχεῖα* τὸ πρὸς δυσμὰς ἡμισυ τῆς *Ροδίας* χερσονήσου, καὶ ἦτο τετιμημένη μετ' ἔδραν Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Ρόδου. Διετήρησε δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον παρὰ τε τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς περιόικοις Ἑλλήσι τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν, παραφθαρεῖσαν εἰς *Ταράχεια* ἀντὶ *Τραχεῖα* κτλ.

τούτου ἄρχεται κυρίως ὁ Συμαϊκὸς κόλπος, καταλήγων εἰς τὸ ἀπέναντι ἀκρωτήριον Ἀποστόλι ἢ Σαλαβάτι, εἰς δὲ τελευτᾷ ἢ ἑτέρα πρὸς ἄρκτον προέκτασις τῆς Ροδίας χερσοννήσου, σχηματίζουσα ἐπίσης ἑτέραν χερσοννήσον, ἧς τὴν πρὸς ἄρκτον ἀκτὴν διαδρέχει ὁ Δωρικὸς κόλπος.

Οὕτω διαγράψαντες τὸν Συμαϊκὸν κόλπον, θέλομεν περιπλεύσει αὐτόν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Νώρια καὶ καταλήγοντες εἰς τὸ ἀντίθετον Ἀποστόλι.

Β'

Ἡ μεσημβρινὴ παραλία.

Ἀνωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Νώρια ὑπάρχει μικρὰ κοιλὰς, παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς ὁποίας σώζεται ἀρχαῖον μνημεῖον ἐκ μεγάλων λίθων ὑπομελάνων· εἰς δὲ μίαν τῶν γωνιῶν αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ βᾶθρον πιθανῶς ἀγάλματος· ἡ θέσις λέγεται ἔς τοῦ *Μαρωλαρά*.

Μετὰ τὰ Νώρια εἰσερχόμενοι εἰς τὸν Συμαϊκὸν κόλπον καὶ παραπλέοντες τὴν νοτίαν αὐτοῦ ἀκτὴν ἀπαντῶμεν τὸν *Τραχειανὸν*¹ λιμένα, μικρὸν αἰγιαλόν, σχηματίζοντα εἶδος ὀρμίσκου, ἀφορῶντος πρὸς ἄρκτον, πρὸ τοῦ ὁποίου κεῖνται σπιλάδες τινὲς καὶ ἀπωτέρω μικρὰ νησὶς λεγομένη *κολοιακοῖσι*. Παρὰ τὸν Τραχειανὸν λιμένα παρατηροῦνται ἐρείπια τινὰ ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν κτιρίων. Μίαν δὲ ὥραν ἄνω τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς χερσοννήσου ταύτης, ὀνομαζομένου *Καρά Οὔσεκ*², φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου ἱσως χωρίου, ἡ δὲ θέσις λέγεται *Καραντὰ* καὶ νομίζω ὅτι εἶναι ἀρχαῖον τὸ ὄνομα ἀντὶ *Κάρανθα*.

Κατόπιν ὀλίγον προχωροῦντες ἀπαντῶμεν καμπὴν σχηματίζουσαν μικκύλον ὀρμίσκον ἀφορῶντα πρὸς ἀνατολὰς, ὀνομαζόμενον *Μιτικὸ*. Αὐτόθι σώζεται τὸ πλεῖστον μέρος ἀρχαίου κτιρίου ἐκτισμένου ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὀρμίσκου. Ἡμίσειαν δὲ ὥραν ἄνω τῆς θαλάσσης εὐρίσκονται ἐπίσης ἐρείπια ἀρχαίου ἱσως χωρίου ἐν θέσει, ἀπεχούσῃ μίαν περίπου ὥραν ἀπὸ τῶν *Καραντῶν*, καὶ καλουμένη *Κουμάλαντα*, ὄνομα καὶ τοῦτο, ὡς ὑποπτεύω, ἀρχαῖον ἀντὶ *Κουμάλανθα*.

Προχωροῦντες φθάνομεν εἰς τὸ πέρας τῆς νοτίας παραλίας, ἥτοι εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ κόλπου. Ἐνταῦθα σχηματίζεται αἰγιαλὸς ἐν εἵδει ὀρμίσκου, ὃν καθὼς καὶ τὴν παρ' αὐτὸν θέσιν καὶ κοιλάδα ἐν γένει οἱ μὲν Συμαῖοι καλοῦσι *κάτω Συκιάν*, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ *Ἀσάρ*

¹ Παρατηρητέον ὅτι ἐνταῦθα διεσώθη ἀνόθευτον τὸ ὄνομα τῆς *Τραχείας*.

² *Καρά Οὔσεκ* λέγεται καὶ τὸ παρὰ τὸ χωρίον *Φοινικετέ*, περὶ οὗ ἀκολουθῶς, ὅρος· διὸ πρὸς διάκρισιν λέγεται τὸ μὲν *Καρά Οὔσεκ* τῶν *Φοινικετῶν*, τὸ δὲ *Καρά Οὔσεκ* τῶν *Καραμάκων*, περὶ ὧν ἐπίσης ἀκολουθῶς ἀναφέρω.

ντιπιπτε, οἱ δὲ γεροντότεροι τῶν ποιμένων τῶν Καραμάκκων ἔλεγον Ἀσαρίναν ἢ Κασαρίναν. Ἀπὸ τοῦ ὀρμίσκου τούτου ἡ ὀρεινὴ μεσημβρινὴ προέκτασις τῆς Ροδίας Χερσονήσου διατέμνεται σχεδὸν ἀποτόμως διὰ δύο εὐρείων ὀπωσοῦν κοιλάδων, τῆς μὲν κατόπιν τῆς δὲ προχωρουσῶν πρὸς νότον μέχρι τῆς τραχείας παραλίας τῶν Λωρύμων, ἔνθα σχηματίζεται ἐπιμήκης καὶ ἐν εἴδει ἀγκίστρου λιμὴν καλούμενος Σερσᾶς, ὅστις θὰ ἦτο ἀσφαλὴς καὶ ὥραϊος τῶντι λιμὴν, ἂν μὴ οἱ ἑκατέρωθεν καὶ κατὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ ὑπερχεόμενοι βράχοι ἢ μᾶλλον ὄρη, παράγοντες αἰφνιδίους ἀνέμους, καθίστων αὐτὸν ἐπικίνδυνον. Αἱ ρηθεῖσαι κοιλάδες, διατέμνουσαι οὕτω τὴν ρηθεῖσαν προέκτασιν, σχηματίζουσι τὴν χερσονήσον, ἣτις καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Νῶρια. Παρκτηρητέον ἐν τούτοις ὅτι βραχύτερος καταντᾷ ὁ ἰσθμὸς ἀπὸ τοῦ ὀρμου τῆς κάτω Συκιᾶς εἰς τὴν ἀντίθετον πρὸς νότον παραλίαν ἐν τῇ θέσει τῇ λεγομένῃ Πιρνάρι, ἀλλ' εἶναι λίαν ὀρεινὸς καὶ πετρώδης.

Ἀνωθεν δὲ τοῦ ὀρμίσκου τῆς κάτω Συκιᾶς καὶ παρὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς παρ' αὐτὸν κοιλάδος σώζονται πλεῖστα ἐρείπια διαφόρων ἀρχαίων μνημείων καὶ βάθρα διάφορα ἔτι δὲ καὶ ἐρείπια ἀρχαίου πιθανῶς ναοῦ μετασχηματισθέντος εἰς ἐκκλησίαν κατὰ τὸν μεσαῖωνα, καὶ τινες ἐπιγραφαί. Ἐπὶ βράχου δὲ ἀποτόμως ὑψουμένου ὑπὲρ τὸν ὀρμίσκον, ἐπικλινούς δὲ πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλάδος φαίνονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίας ἀκροπόλεως καὶ μεσαιωνικῶν κτιρίων. Σώζονται ἐπίσης τὰ ἔχνη ἀρχαίας ὁδοῦ, φερούσης ἀπὸ τοῦ ὀρμίσκου εἰς τὴν κοιλάδα καὶ κατεσκευασμένης ἐν τῇ μεταξὺ βραχῶδει ἀνωφερείᾳ, καὶ ἀρχαῖαι καὶ μεσαιωνικαὶ δεξαμεναί, διότι δὲν ὑπάρχει αὐτόθι πηγὴ τις ἢ φρέαρ.

Ἐν γένει τὰ ἐρείπια ταῦτα βεβαιοῦσι τὴν ὑπαρξιν αὐτόθι ἀρχαίας πολίχνης ὅθεν λαθὼν ἀφορμὴν ἐκ τούτων τε καὶ ἐκ τινος παραδόσεως, ἣν μοι διηγήθησαν γέροντες ποιμένες τῶν Καραμάκκων, ἔτι δὲ καὶ ἐκ δύο ἐπιγραφῶν ἀναφερουσῶν ὀνόματα Κασαρέων¹, ἐτόλμησα νὰ ὑποθέσω ὅτι ἡ πολίχνη αὕτη ἐλέγετο ἴσως παρ' ἀρχαίοις Κασάρεια, καὶ διατριβὴν περὶ τούτου ὑπέβαλον εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸν φιλολογικὸν Σύλλογον ἐν ἔτει 1887, ἣτις ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου καὶ διὰ τοῦτο παραλείπω νὰ ἐπαναλάβω ὧδε ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῆς πολίχνης ταύτης. Σημειῶ δὲ μόνον ἐνταῦθα ὅτι ἡμαρτημένως ἐσχημάτισα τὸ ὄνομα Κασάρεια, ἐνῶ ὀρθότερον ἤδη νομίζω τὸ Κάσαρα, ἀναλόγως πρὸς τὰ ὁμοιοκατάληκτα ἀρχαῖα ὀνόματα ἄλλων

¹ Τὴν ἐτέραν τούτων ἀνακαλύψας ἐν Λωρύμοις ἐκόμισα ἐνταῦθα, ἀποκειμένην ἤδη ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ Αἴγλη, καὶ ἐδημοσίευσα πρῶτος ἐν τῷ ἑμῶνύμῳ περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου Παρνασσῷ, Τόμῳ Δ', φυλλαδίῳ 10 τοῦ ἔτους 1880.

πόλεων τῆς Καρίας καὶ τῆς ἄλλης μικρᾶς Ἀσίας, ὡς Πάταρα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἡ χερσόνησος αὕτη εἶναι ἐν γένει ὄρεινὴ καὶ πετρώδης. ἔχει δὲ ἐν μόνον μικρὸν χωρίον Καραμάκκα, ἐν θέσει περιόπτῳ, ἀπέναντι τῆς Σύμης καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀπὸ τῆς ἐν εἵδει ὀρμίσκου ἐσοχῆς τῆς θαλάσσης τῆς σχηματιζομένης ἐν μίλιον περίπου νοτιώτερον τοῦ ἀκρωτηρίου Νῶρια καὶ καλουμένης *Γιάλι τῶν Καραμάκκων*, τῶν ὁποίων χρησιμεύει καὶ ὡς ἐπίνειον. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ἤδη μόλις τεσσαράκοντα οἰκογενεῖας καὶ εἶναι ἀποικία Συμαίων· οἱ δὲ κάτοικοι πάντες εἰσὶ ποιμένες αἰγῶν καὶ προβάτων, καθότι ἡ χερσόνησος ἔχουσα ὀλίγας καλλιεργησίμους γαίας εἶναι ἐπιτηδεῖα μᾶλλον εἰς βοσκάς. Ἀπέχει δὲ τῶν Λωρύμων μόλις μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν. Ἐπειδὴ ὁ λιμὴν τῶν Λωρύμων εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλῆς, ἔτι δὲ κεῖται ἐν ἐπικαίρῳ θέσει, ὥστε εἰς αὐτὸν προσορμίζονται συχνὰ ἔνεκα τρικυμιῶν καὶ ἐναντίων ἀνέμων πολλὰ τῶν διαπλεόντων τὴν μεταξὺ τῶν Λωρύμων καὶ τῆς Ρόδου θάλασσαν πλοίων, εὐχῆς ἔργον θὰ ᾔητο εἰάν μετόχουν εἰς Λωρύμα αἱ ὀλίγοι τῶν Καραμάκκων κάτοικοι, οἵτινες ἐκεῖ μόνον δύνανται νὰ προαχθῶσι καὶ νὰ γένωνται ἀφορμὴ πρὸς σχηματισμὸν ἀξιολόγου πόλεως.

Γ'

Ἡ ἀνατολικὴ παραλία, ἥτοι ὁ μυχὸς τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἀνατολικὴ παραλία σχηματίζει τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, χωριζόμενου εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ νότιον εἰσχωρεῖ βαθύτερον εἰς τὴν ξηράν· πρὸ αὐτῶν δὲ διάφοροι καὶ διαφόρου μεγέθους νησίδες καθιστῶσιν αὐτὰ ὄρμους εὐρυχωρούς. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ νησίδες αὗται κεῖνται πλησιέστατα ἀλλήλων καὶ τῆς μεγάλης ξηρᾶς, διὰ τοῦτο μεγάλα πλοῖα εἰσέρχονται εἰς μὲν τὸν νότιον διὰ τῆς εὐρείας εἰσόδου, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τοῦ νησιδίου Καμάρι καὶ τινων ἄλλων μικροτάτων νησίδων, αἵτινες κεῖνται πρὸ τοῦ ὀρμίσκου τῆς κάτω Συκιάς, καὶ ὧν ἡ μεγαλητέρα καθὼ μακρὰ λέγεται *Μακρονῆσι*, αἱ δὲ λοιποὶ *Καλογήρου ἀυλάκια*· εἰς δὲ τὸν βόρειον μεγάλα πλοῖα εἰσέρχονται ὡσαύτως διὰ τῆς νοτίας εἰσόδου αὐτοῦ, περὶ ἧς ἀκολουθῶς.

Τοῦ νοτίου ὄρμου, ὅστις λέγεται *Σάραντα*, ἡ ἀνατολικοδυτικὴ ἄκτῃ, ὄρεινὴ καὶ τραχεῖα, ἀποτελεῖ μέρος τῶν προπόδων τοῦ ὄρους Φοίνικος· ἡμίσειαν δὲ μόλις ὥραν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ἀπαντῶμεν τὸ τουρκικὸν χωρίον *Φοινικετὲ* ἢ *Φοινιάτ*, κατοικούμενον ὑπὸ 170 περίπου ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν, κείμενον δὲ ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀρχαίου ὀμωνύμου τῷ

ὄρει φρουρίου *Φοίνικος*¹ οὗτινος καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ διετήρησαν τὸ ὄνομα. Τοῦ ἀρχαίου τούτου φρουρίου ὡς καὶ διαφόρων ἄλλων ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν κτιρίων σώζονται πλεῖστα ἑρείπια. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησίμευεν ὡς φρούριον, διότι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι πλεῖσται δεξαμεναὶ ἤδη ἐφθαρμέναι. Παράδοσις δὲ σωζομένη παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ὀθωμανοῖς ἀναφέρει ὅτι αἱ δεξαμεναὶ αὗται ἦσαν ἀκριβῶς τεσσαράκοντα, ὧν γνωστὰ εἰσι τριάκοντα ἐννέα· διὰ δὲ τὴν ἀπολεσθεῖσαν τεσσαρακοστὴν πιστεύουσιν ὅτι εἶναι πλήρης θησαυρῶν, ὥστε θεωροῦσιν ὅτι ἔσται εὐτυχὴς ὁ ἀνακαλύψων αὐτήν. Σώζονται ἐπίσης καὶ τινες ἐπιγραφαὶ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ ἐταίρων τῆς γαλλικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν ἐν τῷ περιοδικῷ αὐτῆς τῷ 1886.

Ἡ δὲ λοιπὴ βορειοανατολική, παραλία εἶναι ἐν μέρει ἐπίπεδος καὶ κατάφυτος καὶ παρ' αὐτὴν σώζονται εἰς διαφόρους θέσεις ἀρχαῖα ἑρείπια καὶ ἐπιγραφαὶ τινες, ὡς καὶ ἑρείπια ἐκκλησιῶν. Εἰς μίας τούτων τὰ ἑρείπια χρησιμεύοντα ἤδη ἀντὶ σταύλων, φαίνονται ἵχνη ἀγιογραφιῶν, ἡ δὲ παράδοσις παρὰ τοῖς Συμαίοις, οἵτινες μόνοι σχεδὸν ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων νησιωτῶν συχνάζουσιν εἰς τὰ παράλια τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου, ἀναφέρει ὅτι ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων *Σαράντα* (40 μαρτύρων) καὶ ἐκ τούτου δῆθεν τὸ ὄνομα προῆλθε *Σάραντα*. Νομίζω ὅμως ὅτι μᾶλλον ἀρχαῖον τυγχάνει καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο, παραφθαρὲν μικρὸν ἀπὸ τοῦ *Σάρανθα*. Μεταξὺ δὲ τῶν ἑρειπίων ἐτέρας ἐκκλησίας σώζονται δύο κλίμακες λελαξευμέναι ἑκατέρω ἐπὶ ὀγκωδῶν ὀρθογωνίων μονολίθων. Τέλος ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἄλλη μεγάλη ἐκκλησία ἦν ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. Παρὰ τὸν ὄρμον εἶναι τὸ ὀμώνυμον χωρίον *Σάραντα*, οὗτινος οἱ κάτοικοι ἀποτελοῦντες περὶ τὰς διακοσίας οἰκογενείας ἀπάσας ὀθωμανικάς, ἔχουσι σχεδὸν ἅπαντες τρεῖς διαμῶνας, ἃς ἐκ περιτροπῆς ἀλλάσσουσιν, ὅπως εὐρίσκωνται παρὰ τοῖς κτήμασιν, ἅτινα καλλιεργοῦσι· καὶ μία μὲν εἶναι τὸ χωρίον *Σάραντα*, ἄλλη τὸ χωρίον *Παλαμούτι*, ἡμίσειαν ὥραν ἄνω τῆς θαλάσσης καὶ ἄλλη τὸ χωρίον *Τερεστὲ* μίαν περίπου ὥραν περαιτέρω. Τὸ χωρίον *Παλαμούτι* ἔχει πηγὴν ὥραίου καὶ ἀφθόνου ὕδατος, ὅταν δὲ αὕτη μετὰ ραγδαίας βροχᾶς ὀρμητικώτατα ρέῃ τὸν χειμῶνα, παρατηροῦνται τεμάχια μικρὰ χαλκοῦ καὶ μολύβδου, ἅτινα τὰ ρεύματα τῆς πηγῆς καταφέρουσιν ἐκ τῶν ἐγκάτων τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ, ἐνθα προφανῶς ὑπάρχουσι μεταλλεῖα τοιαῦτα.

Τὸ δὲ βόρειον μέρος τοῦ μυχοῦ τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου σχηματίζον διαφόρους ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς φράσσει ἡ μεγαλητέρα τῶν ἐν τῷ Συμαϊκῷ

¹ Στράβ. ΙΔ', 2, 4.

κόλπω νησίς, λίαν ὀρεινή καὶ διὰ τοῦτο καλουμένη *Βουνός*. Μεταξὺ δὲ Βουνοῦ καὶ τῆς ἄλλης νηίδος, ἣν ἀναφέρομεν ἄνωτέρω, *Καμάρι*, κεῖται ἄλλη, *Λουμπουκιά*, ἀκριβῶς πρὸ τῆς νοτίας εἰσόδου τοῦ ὅρμου, δι' ἧς δύνανται νὰ εἰσπλεύσωσι καὶ τὰ μεγαλύτερα πλοῖα εἰς τὸν ὅρμον, οὗτινος ἑτέραν εἰσοδὸν πρὸς δυσμὰς σχηματίζει ὁ μεταξὺ τῆς βορείας ἁκρας τοῦ Βουνοῦ καὶ τῆς μεγάλης ξηρᾶς στενὸς πορθμός, πλωτὸς μόνον παρὰ μικρῶν πλοιαρίων.

Διαιρεῖται δὲ ὁ ὅλος ὅρμος οὗτος εἰς δύο κόλπους ἢ ἐσοχάς, ὧν ἡ νοτιὰ λέγεται *καρύδια* ἐνθα σώζονται παρὰ τὴν παραλίαν ἐρείπια διάφορα ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν, εἰς μίαν τῶν ὁποίων καὶ μέρη ἀγιογραφιῶν ἔτι διατηροῦνται· ἡ δὲ βορεία ἀποτελεῖ κυρίως τὸν λιμένα, ὅστις ὡς καὶ ὅλος ὁ ὅρμος λέγεται *Πουσπουρνου* ἢ *Μπός-πουρνου*, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑφύεται κωνοειδὴς μικρὰ νησίς πλήρης ἐρείπιων μεσαιωνικῶν κτιρίων, ὀνομαζομένη *Πατελλίνα* ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ὀστρακοδέρμου. Πρὸ δὲ τοῦ Βουνοῦ καὶ ἀκριβῶς σχεδὸν ἐνθα χωρίζεται ὁ ὅρμος, ὡς ἑρρέθη, εἰς δύο ἐσοχάς ἢ κόλπους κεῖται ἄλλη νησίς μικρὰ *Ἁγία Βαρβάρα*, ἔχουσα καίναϊσκον τῆς ἁγίας ταύτης, πλήρης δ' ἐπίσης μεσαιωνικῶν κτιρίων κατηρειπωμένων.

Ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς παραλίας τοῦ λιμένος κεῖται τὸ ὁμώνυμον τουρκικὸν χωρίον *Μπός-πουρνου*, ὅπερ οἱ Σύμαῖοι ὀνομάζουσι *κλήμα*· αὐτόθι εὐρίσκονται πλείστα ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ ἐπιγραφαί, ἐξ ὧν μαρτυρεῖται ὅτι ὑπῆρχεν αὐτόθι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀξία λόγου πόλις καὶ ἐκκλησίας δὲ ἐρείπια σώζονται ἀφιερωμένῃς κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα.

Ἡμίσειαν δὲ ὥραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἶναι τὰ χωρία *Λούστρου* καὶ *Αὐλώνα*, οὕτω παρὰ Τούρκοις καὶ Σύμαῖοις ὀνομαζόμενα. Τῶν τριῶν τούτων χωρίων οἱ κάτοικοι ἀπαρτίζουσιν ἓν καὶ μόνον, τὸ τῶν Πουσπούρνων, ἀφ' οὗ καὶ γενικῶς ὀνομάζονται *Πουσπουρνιώται*, ἔχουσι δ' ἐπίκειον κοινὸν τὸν λιμένα τῶν Πουσπούρνων, συμπασσόμενοι εἰς τριακοσίας περίπου τουρκικὰς οἰκογενεάς. Ἀπὸ δὲ τῆς βορείας παραλίας τοῦ λιμένος ἀρχομένη χθαμαλὴ πεδιάς φθάνει μέχρι τῆς ἀντιθέτου παραλίας τοῦ Δωρικοῦ κόλπου, ἐνθα ἡ ἀκτὴ πετρώδης οὖσα καὶ ὀρεινὴ διατέμνεται ἀποτόμως σχηματίζουσα ὑψηλὴν κάθετον κατατομήν, διό καὶ ἡ θέσις αὕτη λέγεται *καταρράκτης*. Οὕτω δὲ σχηματίζεται ἰσθμὸς χωρίζων τὴν ἑτέραν χερσονήσον τῆς βορείας προεκτάσεως τῆς Ροδίας χερσονήσου, περὶ ἧς ἐν ἀρχῇ εἵπομεν. Διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου συντόμως συγκοινωνοῦσιν οἱ ἐν Πουσπούρνοις μετὰ τοῦ Δωρικοῦ κόλπου καὶ εὐκόλως πολλάκις μεταφέρουσι μικρὰς λέμβους ἀπὸ τοῦ ὅρμου *Μπός-πουρνου*

εἰς τὸν Δωρικὸν κόλπον καὶ τἀνάπαλιν οἱ θέλοντες ν' ἀποφύγῃσι τὸν μακρὸν περίπλουν τῆς χερσονήσου.

Κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν εἰσόδον ἐπὶ γλώσσης ἀλιτενοῦς, ἥτις πιθανῶς ἐκ καθιζήσεως ἤδη χωρίζεται τῆς μεγάλης ξηρᾶς δι' ἀβαθοῦς πορθμίσκου, σώζονται ἐρείπια μεσαιωνικοῦ κτιρίου, ὅπερ ἡ παράδοσις λέγει *Δασκαλειὸν* ἢ *Σχολειὸν*. Περαιτέρω δὲ ἐπὶ τῆς μεγάλης ξηρᾶς φαίνονται ἄλλα ἐρείπια μεσαιωνικῶν κτιρίων καὶ ἀρκετὰ μεγάλης ἐκκλησίας λεγομένης *ἁγίας Γεώργιος*, ἐκτισμένης τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν μεγάλων μεσοδόμων λίθων ἀρχαίου μνημείου ἢ ναοῦ καὶ δὴ προφανῶς ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ. Συμαῖος δὲ τις μὲ ἐβεβαίοντο ὅτι μέχρι πρὸ οὐ πολλῶν χρόνων ἐσώζετο αὐτόθι μεγάλη μαρμαρίνη κολυμβήθρα φέρουσα καὶ διάφορα ἀνάγλυφα κοσμήματα.

Ἐν γένει ὁ ὅρμος τῶν Πουσπούρνων διὰ τῶν ἐσοχῶν καὶ ἐξοχῶν του, καὶ τῶν ποῦ μὲν συνδένδρων, ποῦ δ' ἀμμουδῶν καὶ ἀλλαχοῦ πετρωδῶν ἀκτῶν αὐτοῦ, παριστᾷ μᾶλλον ὡραίαν ἀτημέλητον λίμνην καὶ θὰ καθίστατο μαγευτικώτατος, ἐὰν παρὰ τὰς ἀκτάς του μὴ ὑπῆρχε πτωχὸν χωρίον, ἀλλὰ πολίχνη τοῦλάχιστον, ἥς οἱ κάτοικοι νὰ δώσωσιν αὐτῇ πλείονα ζωὴν καὶ τὸν καλλωπίσωσι, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι· διότι ὡς εἰκάζει τις ἐκ τῶν διασωθέντων ἐρειπίων, αὐτόθι ὑπῆρχεν ἡ σπουδαιότερα τῶν ἐπὶ τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου πολίχνη, ἂν μὴ πόλις.

Ἡ βορεία παραλία.

Ἐξερχόμενοι τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ ὁρμου τῶν Πουσπούρνων παραπλέομεν τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου, βραχυτέραν τῆς ἀντιθέτου καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου παρουσιάζουσιν, διὰ διαφόρων δὲ ἐσοχῶν καὶ ἐξοχῶν καταλήγουσαν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἀποστόλι*· πρὸ μιᾶς τῶν ἐσοχῶν τούτων κεῖται μικρὰ νησίς *Χασκᾶς* καλουμένη, σχηματίζουσα λιμενίσκον μικρῶν πλοίων. Ἐτέρα ἐσοχὴ, ἡ εὐρυτέρα, κεῖται ἐν τῇ μέσῃ τῆς παραλίας ταύτης καλουμένη *Μαντάλα*, καὶ τέλος ἄλλη παρὰ τὸ ἀκρωτήριον *Ἀποστόλι* εἶναι ὁμώνυμος αὐτῇ. Ἐκτεθειμέναι δ' αἱ τελευταῖαι εἰς τοὺς νοτίους ἀνέμους, δὲν δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ὅρμοι, καταφεύγουσι δ' εἰς αὐτάς ἐν ἀνάγκῃ πλοῖα ὅπως προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων.

Τὸ ἀκρ. *Ἀποστόλι* ἢ *Σαλαβάτι* κεῖται ἀκριβῶς σχεδὸν ἀπέναντι τοῦ βορείου ἀκρωτηρίου τῆς νήσου *Σύμης*¹, οὕτως ἀπέχει πέντε περί-

¹ Ἡ μᾶλλον τῆς νησίδος *Νήμου*, ἥτις ὁμοίως διὰ στενοῦ πορθμίσκου χωρίζεται τῆς *Σύμης*.

που γεωγραφικά μίλια, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον ἀκρωτήριον Νώρια ἀπέχει μόλις τῆς Σύμης τέσσαρα, τοσαῦτα δ' ἀπέχουσιν ἀλλήλων καὶ τὰ δύο ἀκρωτήρια Νώρια καὶ Σαλαβάτι.

Ἐν δὲ μόλις μίλιον μακρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀποστόλι, ὑπάρχει κινδυνώδης ὑφαλος καλουμένη Ἀελιά, περαιτέρω δὲ ὁ πυθμὴν πάλιν ὑψοῦται, ὥστε καταντᾶ νὰ ἔχῃ βάθος δέκα περίπου ὀργυιῶν, τὰ δὲ ὑψώματα ταῦτα λέγονται μεσακὰ σκαλιά, καὶ ἀποτελοῦσιν οἷονεὶ σύνδεσμον μεταξὺ τῶν ὀρέων τῆς νήσου Σύμης καὶ τῶν παραλλήλων ὀροσειρῶν τοῦ συμαϊκοῦ κόλπου, αἵτινες ἀποτελοῦσι διακλαδώσεις τοῦ ὄρους Φοίνικος.

Οὕτω παρὰ τὸν Συμαϊκὸν κόλπον ὑπάρχουσι τρία τουρκικὰ χωρία ὑπαγόμενα εἰς τὴν Καϊμακαμίαν Μαρμαρᾶ, καὶ ὧν οἱ κάτοικοι καταγίνονται πρὸ πάντων εἰς τὴν γεωργίαν, κηπουρικὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀκτοπλοίαν, διότι ἔχουσι πολλὰς λέμβους ἀκαταστρώτους ὡς συνειθίζουσι, δι' ὧν μεταφέρουσι τὰ περισσεύοντα προϊόντα των εἰς τὰ περίξ πρὸς πώλησιν. Κήπους ὅμως μικροὺς ἀλλ' ἱκανοὺς ἔχουσι μόνον τὰ χωρία Πουσπεύρνου καὶ Σάραντα, ἀφθανοῦντα ὑδάτων, ἐνῶ τὰ Φοινικετὲ στεροῦνται καὶ τοῦ ἀναγκαίου πρὸς πόσιν ὕδατος. Εἰς οὐδὲν τῶν χωρίων τούτων κατοικοῦσι Χριστιανοί, μόνον δὲ εἰς Πούσπουρνου ὑπάρχει εἰς κήπος συμαϊκός. Αἱ δὲ μνημονευθεῖσαι ἐρημονησίδες μετὰ τινων ἄλλων ἐν τῷ Δωρικῷ κόλπῳ ἀνήκον εἰς τὴν κοινόνητα Σύμης μέχρι τοῦ 1869, ὅτε κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς τότε ἐφαρμοσθείσης ἐν Σύμῃ Καϊμακαμίας, ἥτις διανείμασα πρῶτον αὐτὰς τοῖς πτωχοῖς, ἐκμισθώνει ὅμως αὐτὰς ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ εἰς Συμαίους ποιμένας.

Τελευταῖον ὀφείλω νὰ ἀναφέρω ὅτι παρέλειψα νὰ παραθέσω καὶ τὰς γνωστὰς μοι ἀρχαίας ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ἐμνήσθην, χάριν συντομίας καὶ ὅπως μὴ καταστήσω μᾶλλον ἀρχαιολογικὴν περιήγησιν τὸν ξηρὸν γεωγραφικὸν τοῦτον περίπλουν.

Δημοσθ. Χαδιαρᾶς.

ΖΑΚΥΝΘΙΑ ΗΘΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Β

Ο ΣΠΟΥΡΓΙΤΗΣ¹

Μεταξὺ τοῦ Βασιλικοῦ, τοῦ εἰς ἄκρον ἐπιμελημένου καὶ λεπτοτεχνη-

¹ Μετ' ἀπορίας μου εἶδα ὅτι τὸ προηγούμενον ἄρθρον, ὃ Χάσης, παρεξηγήθη ὑπὸ τινων Ζακυνθίων, ὡς ἀπήχησιν τῆς γνώμης τῶν ὁποίων μία ἐφημερὶς τῆς